

BOKOMTALE: Kvener, skogfinner, tornedalinger, karelere, vepsere og ingermanlandsfinner

– Onhan meitä vielä! Jo visst finnes vi!

I boka møter vi som lesere 350 rikt illustrerte sider. De omhandler seks folkegrupper – kvæner og skogfinner i Norge, skogfinner og tornedalinger i Sverige, karelere, vepsere og ingermanlandsfinner i Nordvest-Russland. Boka bygger på Bente Imerslunds omfattende arbeid gjennom 20 år med finskbeslektede folk i nord.

Boka handler om disse folkegruppens språk og kultur. Forfatteren har intervjuet 74 personer fra de seks folkegruppene. De intervjuede forteller om forskjellige grader av assimilering inn i landets dominerende kultur. Siden 1990-tallet har de alle opplevd en sterk oppblomstring av egen finskrelaterte kultur i sine respektive land.

Bosetningsområdet deres strekker seg fra Ishavet i nord til Latvia i sør, og fra Øst-Norge i vest til Tver-området nær Moskva i øst.

Språkene er meänkieli i Sverige og kvænsk i Norge. Det er dessuten fire karelske språk slik som vienkarelsk nord i Den karelske republikk, sørkarelsk, livvisk (livvi) i den sørlige Karelen og lydsk (lyydi), nær Onegasjøen. I tillegg til disse er det to estiske minoritetsspråk, vöru og seto.

I Russland har vi vepsisk, ett ingirsk og ett votisk språk. I Latvia er det livisk, som er et minoritetsspråk. Livisk mistet der sin siste morsmålstaler i 2012. Skogfinnene i Norge mistet sin siste morsmålstaler på 1960-tallet. Vepsernes språk blir vanskelig for de andre minoritetene, men ellers kan disse minoritetene kommunisere med hverandre på sine respektive morsmål.

Skogfinnene har bodd i Norge siden 1600-tallet. Kvænene har bodd i Nord-Norge siden 1500-tallet.

Oppblomstring av kulturene og revitalisering av språk

Grete Alise Nilima Monsen fra Alta sier:

– Det er aldri for sent å bli kvæn. I boka sier skiløperen Charlotte Kalla som er fra Tärendö at hun er sint på foreldrene som ikke snakket finsk til henne. Det gjør at hun ikke kan kommunisere ordentlig med bestemor som snakker dårlig svensk.

Når det gjelder meänkieli i Tornedalen, så forteller forfatteren Mikael Niemi fra Pajala at ungdommene ikke lenger snakker språket. Han sier:

Kart over de østersjøfinske språkområdene. Grünthal, Riho 2020. KART

– Om man vil fornye den kvænske kulturen, er det bare én riktig vei å gå – via ungdommen! Gi ungdommen plass og oppmerksomhet. De må selv finne ut hva det vil si å være kvæn.

Mange trodde at 70 års sovjetisk styre hadde kneblet det kulturelle mangfoldet i Russland. Imerslund skriver at hennes inntrykk er at kvænene og skogfinnene har hatt lavere status i Norge enn for eksempel karelerne i Russland.

Hun skriver at de karelske, vepsiske og ingermanlandsfinske minoritetene inkerlisset, har hatt en utrolig kulturell oppblomstring etter glasnost, etter 1990.

Karelerne har hatt en egen republikk, først under Sovjet og siden i Den russiske føderasjonen.

Det store problemet er at språkene stort sett lever bare på landsbygda og hos den eldre generasjonen. Det drives et aktivt arbeid for å revitalisere disse språkene.

I løpet av 1990-tallet ble det skapt to karelske skriftspråk, vienkarelsk og livvisk.

I Russland kan karelere, ingermanlandsfinner og vepsere kjøpe aviser og tidsskrift på sine morsmål. Det gis også ut bøker på finsk og de finskbeslektede språkene. Radio Karelen sender på karelsk. De har også nasjonalteater.

Bevegelsen «Levende landsbyer» driver etniske sentre.

Mange nålevende mennesker har karelsk som morsmål og kunne ikke russisk da de begynte på skolen. Nina Barmina som er født i 1961, er en av dem og er leder på «Det karelske språkets hjem». Den ble opprettet i 2015. Hun sier:

– Karelsk er et truet språk i Den karelske republikk og har lenge trengt et hjem hvor det kan revitaliseres og utvikles. Det er en egen finsk-ugrisk skole i Petrozavodsk, hovedstaden i Karelen. Den ble grunnlagt i 1994. Det undervises det i begge de karelske språkene, samt på vepsisk og finsk. I tillegg fins språkbarnehager.

Den karelske rapperen Ondrei Gorškov gir nå ut sitt første album.

Vepserne

Sammen med samer og nenetsere regnes vepserne som ett av tre urfolk i Barentsregionen. De er mellom 6.000-13.000, litt etter hvordan man regner på det. Halvparten snakker vepsisk, vepsän kel.

I motsetning til russerne, som bruker det kyrilliske alfabetet, bruker vepserne det latinske.

Natalia Anhimova er leder på det vepsiske museet i Soutjärv. Hun forteller:

– De første lærebøkene våre kom på 1930-tallet, men språket fikk blomstre bare ett år før myndighetene bestemte at vi verken fikk anke eller lese vepsisk, og lærebøkene ble brent. Nå finnes ei vepsisk kulturgruppe som gjør mye for at vepsernes stemme skal bli hørt. I dag er det et vepsisk journalister på Radio Karelen. Og det gis ut bøker på vepsisk.

Bente Imerslund

KVENER, SKOGFINNER, TORNEDALINGER, KARELERE, VEPSERE OG INGERMANLANDSFINNER

Onhan meitä vielä! Jo visst finnes vi!

Filmskaperen Anstein Mikkelsen på sin mors Oddbjørg Ulsteins, fang. Oldemor Anni-ämmi følger med. Hun har på seg dakk. FOTO: PRIVAT

Bokomtale av Jorunn Eikjok

Tittel: Kvener, skogfinner, tornedalinger, karelere, vepsere og ingermanlandsfinner
Forfatter: Bente Imerslund
Forlag: Orkana Forlag 2021

Stedsnavnet på skiltet er både på russisk og vepsisk. FOTO: B.J